

KADINLARIN GELİŞME DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

MEASURE OF WOMEN'S DEVELOPMENT LEVEL: AN ANALYSIS ON TURKEY AND EUROPEAN UNION COUNTRIES

Mahmure ERCAN^a

^aArş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisat, Manisa, Türkiye. ORCID: 0000-0002-0308-6765
E-posta: mahmure.ercan@cbu.edu.tr

Sorumlu Yazar:
Mahmure Ercan

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi
23.10.2020

Makale Kabul Tarihi
16.02.2021

ÖZ

Amaç - Kadınların ekonomik, sosyo-kültürel alanlarda gelişmesinin ekonomilerin gelişmesine de olumlu yansıtacak olması, bilim insanlarını, uluslararası kuruluşları kadınların gelişme düzeyini ölçen çalışmalar yapmaya yöneltmiştir. Bu çalışmada aynı motivasyonla hazırlanmıştır. **Yöntem** - Uluslararası kuruluşlar tarafından kadınların gelişme düzeyini ölçmek için geliştirilen endeksler tanımlanmış ve endeksler Türkiye ile AB-9 ülkeleri üzerinden analiz ve test edilmiştir¹.

Bulgular - Türkiye'nin endeks değerleri AB-9 ülkelerinin oldukça gerisinde çıkmıştır.

Sonuç - Kadınların gelişme düzeylerini artırmak için kadınların işgücüne katılımını artıracak, piyasaya giriş engellerini giderecek, eğitim seviyelerini artıracak radikal politikalar üretmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadınların gelişmesi, gelişme endeksleri, Türkiye, AB
JEL Kodları: O150, B540

ABSTRACT

Purpose - Development of women include that economic, socio-cultural fields will positively affect the development of economies had led scientists and international organizations to conduct studies measuring the development level of women. In this study prepared with the same motivation.

Methodology - Indexes developed by international organizations measure the level of development of women introduces. Turkey and EU-9 countries analysis and test on this index.

Findings - As a result of study, the index value of Turkey are far below the EU-9 countries.

Conclusions - In order to increase the level of development of women, it is necessary to produce radical policies that will increase labor force participation rate, education levels and eliminate barriers to enter market.

Keywords: Women's development, development indexes, Turkey, EU
JEL Codes: O150, B540

1. GİRİŞ

Kalkınmanın yalın ekonomik büyümeden daha kapsamlı olduğu gerçeğinin fark edilmesi ile farklı açılardan incelenmiştir. Bireylerin eğitim ve sağlığa erişimi, siyasi ve hukuki hakları, sosyo-kültürel faaliyetleri incelenmeye başlanmıştır. Ancak, kadın erkek arasında gelişme farklılığı olabileceği gerçeği göz ardı edilmiştir. Ester Boserup (1970), "Women's Role in Economic Development" isimli çalışmasında bu farklılığı araştırmıştır. Çalışmada ekonomik kalkınma ile kadınların işgücü piyasasına katılımı arasındaki ilişkiyi gözlemlemiştir. Kalkınmanın ilk aşaması olan tarım toplumunda kadınların da erkekler kadar emek piyasasında yer aldığını, sanayi toplumunda kadınların emek piyasasından çekildiğini, hizmet toplumunda ise

¹ Çalışmada kullanılan "Cinsiyet Gelişme Endeksi", Mahmure Ercan'ın "Afrika Kıtasında Kadınların Kalkınma Düzeyi: Çok Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır.

emek piyasasında yeniden yer aldığını belirlemiştir. Boserup'un emek piyasasındaki kadınlarla ilgili bu tespiti literatüre "Ekonomik Kalkınma ile Kadının İşgücü Piyasasına Katılımı Arasındaki U Şekilli İlişki" olarak geçmiştir (Rathgeber, 1989, s. 5). Boserup çalışmasında, özellikle gelişen dünyada emek piyasasında göz ardı edilen kadının emeği ve statüsü ile ilgili ampirik bilgiler vermiştir. Çalışmasında kadınların erkeklerle eşit olması gereken sosyal haklar ve ekonomik kazanç gibi haklardan neden yoksun bırakıldığı sorularına cevap aramıştır (Cn2collins, 2013, s. 2).

Kalkınma literatüründe kadınların gelişmesine yönelik yapılan çalışmalarda kadınların gelişmesini sağlayan faktörler ile gelişmesi önündeki engeller de tespit edilmeye başlanmıştır. Nitekim, kadınların kalkınması önündeki en büyük engelin "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" olduğuna yönelik tez, Boserup (1970)'un çalışmasından sonra ikinci kırılma noktası olarak bilinir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının açıklanması üzerine kuruludur. Cinsiyet kavramı biyolojik anlam taşırken; toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeğin sosyal yapıdaki rollerine karşılık gelir. Toplumsal cinsiyet kavramı kadınlık ve erkeklik olarak belirlenen, toplumlar tarafından sonradan öğrenilen davranışlar bütünüdür. Toplumsal cinsiyette, kadınların ev içinde de görevleri vardır. Fakat kadınların ev içindeki emeği görünmeyen, ücreti ödenmeyen emektir. Bu sebeple hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde kadınların ev bakım işleri (çocuk bakımı, yaşlı bakımı, temizlik, ...) ekonomik verilerde çok nadir olarak yer almaktadır (Tinker & Zuckerman, 2014, s. 7).

Kadınların ekonomik, eğitim, siyasi güç, kültürel faaliyetler gibi hayatın her alanında olmasının ülkenin gelişmesine de katkı sağlayacak olması; bilim insanlarını, uluslararası kuruluşları, ulusal kuruluşları vd. kadınların gelişme düzeyini ölçen çalışmalar yapma ve kadınların toplumsal konumlarını iyileştirecek yeni politikalar üretme noktasında motive etmektedir. Nitekim, Dünya Ekonomi Forumu, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar; TEPAV, Yanındayız Derneği, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, TOBB gibi ulusal kuruluşlar kadınların gelişme düzeyini ölçen endeksler geliştirmekte, düzenli aralıklarla raporlar yayınlamaktadır. Çalışmamız da aynı motivasyonla hazırlanmıştır. Çalışmada, kadınların gelişmesini konu alan literatürü analiz etmek, uluslararası kuruluşların kadınların gelişmişliğini ölçmek için geliştirdiği "Küresel Cinsiyet Açıklığı Endeksi", "Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi" ve "Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi"ni tanıtmak ve bu endeksler üzerinden Türkiye ve Avrupa Birliği kurucu ve birinci genişleme ülkelerini (AB-9) karşılaştırmalı analiz yöntemi ile incelemek amaçlanmıştır.

2. LİTERATÜR

Dünya bankası 1970'li yıllarda kadınların kalkınması konusunda "Advisor Women in Development" ismiyle danışmanlık yapmıştır. 1980'lerde ise dünya bankası içerisindeki etkisi genişletilmiştir. 1980'li yıllarda anne sağlığının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Böylece kadınların kalkınmaya daha verimli bir şekilde dahil olacağı düşünülmüştür. Ayrıca dünya sağlık örgütü de aynı amaçla kadınların sağlıkları üzerine odaklanmıştır (Rathgeber, 1989).

Rathgeber (1989), kadınların kalkınması üzerine teorik bir çalışma yapmıştır. Literatürde yer alan, "Kalkınmada Kadınlar Teorisi", "Kadınlar ve Kalkınma Teorisi" ve "Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Teorisi"ni özellikleri bakımından analiz etmiştir (Rathgeber, 1989).

Mammen ve Paxson (2000), ekonomik gelişme ile kadınların işgücüne katılımı arasındaki ilişkiyi istatistikî olarak analiz etmiştir. Eğitim seviyesinin, işgücüne katılımı belirleyici olduğu, kadınların iş statüsü açısından gelişmiş ülke ile gelişmekte olan ülkelerde farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde kadınların erkeklere göre daha düşük ücret almasında; daha az eğitim almaları, ölüm oranlarının daha yüksek olması ve üretim mallarında daha az söz sahibi olmalarının belirleyici olduğunu bulmuştur (Mammen & Paxson, 2000).

Tutar ve Yetişen (2009), Türkiye, Avrupa Birliği ve Dünya ülkeleri için kadının ekonomideki yerini karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelemiştir. Kadının ekonomideki yerini; kadınların işgücüne katılımı ve eğitimi değişkenleri üzerinden analiz etmiştir. Kadının eğitim seviyesinden işgücüne katılımına doğru bir nedensellik olduğunu ve kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılımının artacağı tezini savunmuşlardır (Tutar & Yetişen, 2009).

Şimşek (2010), AB-28 ve Türkiye için kadınların gelişme seviyesini, 1997-2005 yılları için karşılaştırmalı analiz yöntemi ile araştırmıştır. Analizini toplumsal cinsiyet gelişmişlik endeksi üzerinden yapmıştır. Analizinin sonucunda, hem Avrupa Birliği-28 ülkelerinde hem de Türkiye'de kadın ve erkek okuryazarlık oranı, kadın ve erkek okullaşma oranı, kadın ve erkeğin kişi başına düşen geliri değişkenlerinde cinsiyet eşitsizliğinin

olduğunu elde etmiştir. Ancak, Türkiye’de gözlemlenen eşitsizliğin Avrupa ülkelerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Şimşek, 2010).

Duflo (2012), kadınların güçlenmesi ve ekonomik kalkınma ilişkisini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda, kadın-erkek eşitliğini sağlayabilmek için kadınlar lehine geliştirilen politikaların sürdürülmesi gerektiği ve bu politikaların uzun dönem boyunca yapılması gerektiği fikrindedir. Bu politikalar tamamlayıcı faydalara sebep olsa da kadın-erkek arasındaki çarpıklığın giderilmesinde yeterli olmayabileceğini savunmuştur (Duflo, 2012).

Hacıoğlu ve Hobikoğlu (2012), Cinsiyet Eşitlik Endeksi ve İşgücü Piyasası’nda Kadın isimli rapordan elde ettiği bilgiler ışığında, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çok yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özellikle kadınların çalışma hayatına dahiliyeti, siyasi güç ve temsiliyeti noktasında eşitsizliğin yüksek olduğuna ulaşmışlardır. Hacıoğlu ve Hobikoğlu’na göre bu eşitsizliğin nedeni, toplumun kadına biçtiği roldür (Hacıoğlu & Hobikoğlu, 2012).

Aydın ve Erdem (2014), kadın istihdamının ekonomik büyüme ve rekabet gücü üzerine etkisini araştırmışlardır. Çalışmada 11 ülke için 1998-2008 yıllarına ait panel veri analizi yapılmıştır. Tüm ülkelerde kadın istihdamının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Rekabet gücü için elde edilen bulgular ise şöyledir: Rekabet gücü yüksek ülkelerde, kadınların istihdamı rekabet gücünü pozitif etkilerken; rekabet gücü düşük ülkelerde kadınların istihdamının rekabet gücü üzerindeki etkisi belirsizdir. Ayrıca tüm ülke grupları için de yine kadınların istihdamının rekabet gücü üzerindeki etkisi belirsiz çıkmıştır (Aydın & Erdem, 2014).

Atik ve Khan (2016), Afrika ülkelerinin 2012 yılı için ekonomi, eğitim, sağlık, çocuk sahibi olma, çocuk bakımı ve siyasi güç göstergeleri bakımından sahra altı Afrika bölgesi ve kuzey Afrika bölgesinin birbirinden farklı olup olmadığını temel bileşenler ve kümeleme analizi yöntemiyle test etmiştir. Analizin sonucunda, kadınların gelişmişlik düzeyi bakımından Afrika ülkeleri iki gruba ayrılmıştır. Sahra altı Afrika bölgesinde yer alan kadınlar ile kuzey Afrika bölgesinde yer alan kadınların gelişme düzeyleri bakımından farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Atik & Khan, Performance Assessment of African Countries in Relation to Women's Development, 2016).

Urul (2016), Türkiye’de iller bazında cinsiyet eşitliğini, 2012 ve 2015 yıllarına ait cinsiyet eşitsizliği endeksi ve kadın güçlenme endeksi üzerinden incelemiştir. Çalışmasında önceki yıllara göre eşitsizliğin azaldığı ancak istenilen noktada olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet eşitsizliği endeksine göre; Ankara, Balıkesir, Bursa, İzmir, Karabük, Kars, Kocaeli, Muğla, Sakarya, Samsun en çok iyileşmenin olduğu illerdir. Güçlenme endeksine göre; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, İzmir, Karabük, Kocaeli, Mersin, Muğla ve Sakarya en çok ilerleme kat eden iller arasındadır (Urul, 2016).

Erdem, Yücel ve Köseoğlu (2016), Solow büyüme modeline cinsiyeti dâhil ederek ARDL analizi yapmışlardır. Analiz 1990-2014 yıllarını kapsayacak şekilde 112 ülke için yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, teoriyi doğrulayan bulgu elde edilmiştir. Kadın istihdamında meydana gelecek artış, ekonomik büyümeye, refah artışına sebep olacaktır (Erdem, Yücel, & Köseoğlu, 2016).

Atik ve Polat (2017), bilgi toplumu beş ülke ve Türkiye’yi kadınların ekonomik, eğitim, sağlık ve siyasi anlamda gelişmelerini karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelemiştir. Analizinin sonucunda, bilgi toplumlarında da kadınların erkeklerin gerisinde kaldığını tespit etmişlerdir. Türkiye’nin bilgi toplumları ile benzer performansla sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Atik & Polat, 2017).

Ercan ve Atik (2018), 143 ülkede kadınların kalkınma seviyesini belirlemek için ekonomi, eğitim, sağlık ve yaşam, hukuki ve politik değişkenlerle temel bileşenler ve kümeleme analizi yapmıştır. Analizin sonucunda Türkiye’nin de içinde yer alan küme, gelişme düzeyi yüksek kümeler arasında çıkmıştır. Türkiye’de kadınların gelişme düzeylerini artırmak için kadınların kazanılan gelirini artıracak, iş kurma maliyetlerini düşürecek, yükseköğretimde eğitim almasını ve siyasi gücünü artıracak politikalar üretmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Ercan & Atik, 2018).

Kavas (2018), kadın erkek eşitliğinin yerel düzeyde incelenmesi gerektiği tezi ile Türkiye’de iller bazında cinsiyet eşitliğini, 2012, 2015 ve 2017 yıllarına ait cinsiyet eşitsizliği endeksi ve kadın güçlenme endeksi üzerinden incelemiştir. Önceki yıllara göre tüm illerde iyileşmeler olduğu ancak istenilen noktada olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet eşitsizliği endeksine göre en çok iyileşme gösteren iller şöyledir: Aksaray, Bartın, Çorum, Elâzığ, Giresun, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kırşehir, Malatya, Osmaniye, Şırnak ve Van. Kadın güçlenme endeksine göre en çok iyileşme gösteren iller ise Çanakkale, İzmir, Kırıkkale, Mersin ve Trabzon’dur (Kavas, 2018).

Keskin (2018), kadınların işgücüne katılım oranı ile eğitim seviyesi arasında ilişki olduğu tezi ile çalışma yapmıştır. İncelediği veriler ışığında, kadınların eğitim seviyesi ile işgücüne katılmaları arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Keskin'e göre, eğitim seviyesi, iş statüsünü belirleyen en önemli unsurdur. Kadınların eğitim seviyesinin düşük olması, işlerinde yükselme önünde engel teşkil etmektedir. Ayrıca, kayıt dışı çalışmalarına neden olmaktadır (Keskin, 2018)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018), toplumda kadınları daha güçlü hale getirmek için 2018-2023 yılları için eylem planı hazırlamıştır. Eylem planının temel amacı kadınların eğitimin her aşamasına tam erişimini sağlama, sağlık koşullarını iyileştirme ve bilinçlendirme, çalışma hayatının her alanında olmaları, karar alma süreçlerine dâhil olmaları, medya ve basın yayın araçlarını etkin kullanmaları temel amaçlarıyla kadınları toplumda daha güçlü hale getirmektir. Bu minvalde, hedefler ve stratejiler geliştirilmiştir (T.C. Aile, 2018).

Sart ve Dalyancı (2018), OECD ülkeleri için araştırma geliştirme sektöründe cinsiyet eşitsizliğinin varlığını araştırmışlardır. 2015 yılına ait verilerle yaptıkları t istatistiği sonucuna göre, araştırma geliştirme sektöründe cinsiyet eşitsizliğinin var olduğu tespit edilmiştir (Sart & Dalyancı, 2018).

Kavas (2019), ülke genelinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın yerel düzeyde çalışmalar yapmak, politikalar üretmekle mümkün olacağı tezi üzerinden çalışma yapmıştır. Çalışmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ile kadın güçlenme endekslerini kullanmıştır. Ülke genelinde iyileşmelerin olduğu, doğu Anadolu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinin halen negatif anlamda ayrıştığı, illerin sıralamasındaki değişikliklerde ise siyasi temsiliyetteki artışların etkili olduğu sonuçlarına ulaşmıştır (Kavas, 2019).

TOBB (2020), siyaset ve ekonomide temsil edilme, üretim faaliyetlerine katılım ve eğitime katılım alt endekslerinden oluşan "Türkiye'nin Cinsiyet Eşitliği Endeksi"ni geliştirmiştir. Endeks Türkiye'nin 81 ili için hesaplanmıştır. Türkiye genelinde 0,471 değeri elde edilmiştir. Türkiye genelinde kadın erkek eşitliğinin en yüksek olduğu yerler Kıyı ege, İstanbul, Yalova, Kırklareli, Çanakkale ve Sinop'tur (0,512-0,542 aralığı). Kadın erkek eşitsizliğinin en yüksek olduğu yerler ise doğu ve güney doğu Anadolu bölgeleridir (0,395-0,434). Raporda kişi başına düşen gelir arttıkça, eşitsizliğin azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Hizmet sektörünün gelişmesiyle, kadın istihdamı arasında pozitif ilişki olduğu yani, üretimde hizmet sektörünün payı yükselse kadın istihdamının da yüksek olduğu tespit edilmiştir (TOBB, 2020).

Bilgiç (2020), cinsiyet eşitsizliğinin hangi alt bileşenlerden/değişkenlerden kaynaklandığını tespit etmek, bu sorunu çözecek strateji ve politikaların oluşturulmasına öncülük etmek amacıyla 81 ilin toplumsal cinsiyet eşitliğini ölçmüştür. Türkiye ortalama endeks değeri 0,398 çıkmıştır. Kadın erkek eşitliğinin en yüksek olduğu iller batı ve kuzey kıyı illeridir. Eşitsizliğin en yüksek olduğu iller ise iç kesimler ve doğu ve güneydoğu Anadolu bölge illeridir (Bilgiç, 2020).

Birleşmiş Milletler, kadınların toplumsal hayattaki haklarını korumak için kadın erkek eşitliğini sağlamak, problemler alanlarda gerekli politik adımları atabilmek amaçlarıyla 1946 yılında "Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu"nu kurmuştur. Bu tarihten itibaren düzenli aralıklarla toplanmaktadır. Bu yıl 15-26 Mart 2021 tarihinde düzenlenmesi planlanan toplantının ana teması, kadınların toplumsal yaşama tam entegrasyonu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve şiddetin engellenmesidir (UN Women, 2021).

3. KADINLARIN KALKINMA DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ

Kadınların, cinsiyet temelli eşitsizlikler nedeniyle ekonomik gelişmeden erkeklerle eşit düzeyde faydalanamadığı bilinmektedir. Ancak bu eşitsizliğin hangi düzeyde olduğu bilinmemektedir. Bu sebeple uluslararası kalkınma kuruluşları, eşitsizliğin hangi düzeyde olduğunu tespit edecek çeşitli endeksler geliştirmiştir. Örneğin, Birleşmiş Milletler 1990 yılında kadın erkek ayrımı gözetmeksizin geliştirilen "İnsani Kalkınma Endeksi", 2010 yılından beri kadın erkek eşitsizliğini de içerecek şekilde hesaplanmaktadır (İnsani Kalkınma Endeksinde Eşitsizliğin Düzeltilmesi). 2010 yılında ayrıca "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi" de hesaplanmaya başlanmıştır. İnsani kalkınma endeksi de 2014 yılından beri kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bu endeks "Cinsiyet Gelişme Endeksi" olarak isimlendirilmiştir (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019, s. 1).

3.1. Küresel Cinsiyet Açıklığı Endeksi

Küresel cinsiyet açıklığı endeksi ilk olarak 2006 yılında “Dünya Ekonomi Forumu”nda cinsiyet temelli eşitsizliğin büyüklüğünü ve zaman içerisindeki gelişmesini incelemek amacıyla hesaplanmıştır. Bu endeks; ekonomi, eğitim, sağlık ve siyasi kriterlerden oluşmaktadır. Endeks her ülke için ayrı ayrı hesaplanır, ülkeler gelir gruplarına ve bölgelere göre sıralamaya tabi tutulur. Bu sıralama ile amaçlanan, cinsiyet açıklığı hakkında küresel bir farkındalık oluşturmak ve açığı kapatarak fırsatlar sağlamaktır (World Economic Forum, 2017, s. 3).

Küresel cinsiyet açıklığı endeksi ile ilgili bir noktayı belirtmek gerekir: Bu endeks değeri baz alınarak yapılan ülke sıralaması, ülkelerin kalkınma düzeyinden bağımsız olarak yapılır. Endeks, kadın ve erkeğin kriterlere erişimi üzerinden yapılır. Eğer kadın ve erkeğin herhangi bir kriterde erişimi birbirinden farklı ise, cinsiyet açıklığı ortaya çıkar. Örneğin, ekonomik anlamda az gelişmiş bir ülke, cinsiyet açıklığı bakımından iyi durumda olabilir. Nitekim Global Gender Gap Report (2017)’a göre ekonomik büyüklük açısından sırasıyla düşük gelirli, düşük orta gelirli ve düşük orta gelirli olarak tanımlanan Ruanda, Nikaragua ve Filipinler küresel cinsiyet açıklığı endeks sıralamasında en iyi ilk 10 ülke arasındadır (World Economic Forum, 2017, s. 14).

Tablo 1’de yer alan küresel cinsiyet açıklığı endeksi, oransal bir hesaplamadır. Bu hesap; kadın/erkek olarak yapıldığı için, kadınlara ait değer yükselirse cinsiyet uçurumu azalmaktadır. Erkeklerle ait değer yükselirse, cinsiyet uçurumu da artmaktadır. Başka söylemlerle cinsiyetler arası açıklık kadınlara ait değerlerle negatif, erkeklere ait değerlerle pozitif ilişkilidir. Endeks, “sıfır” ile “bir” arasında değer alır. Değer bire eşit olursa, kadın ve erkek arasında tam eşitlik vardır. Endeks değeri sıfıra yaklaştıkça, açıklık kadınların aleyhine bozulmaya başlar.

Tablo 1. Küresel Cinsiyet Açıklığı Endeks Değişkenleri

Alt Endeksler	Değişkenler
1. Ekonomik Katılım ve Fırsatlar	a. İşgücüne Katılım (Kadın/Erkek)
	b. Benzer İşlerde Ücret Eşitliği (Kadın/Erkek)
	c. Tahmini Gelir (Kadın/Erkek)
	d. Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Memurlar ve Yöneticiler (Kadın/Erkek)
	e. Mesleki ve Teknik Elemanlar (Kadın/Erkek)
2. Eğitimsel Kazanım	f. Okuma Yazma (Kadın/Erkek)
	g. İlköğretime Kayıt (Kadın/Erkek)
	h. Ortaöğretime Kayıt (Kadın/Erkek)
	ı. Yükseköğretime Kayıt (Kadın/Erkek)
3. Sağlık ve Yaşam Süresi	i. Doğumdaki Cinsiyet Oranı
	j. Sağlıklı Yaşam Beklentisi (Kadın/Erkek)
4. Siyasi Güç	k. Parlamenter (Kadın/Erkek)
	l. Bakan (Kadın/Erkek)
	m. Son 50 Yılda Devlet Başkanlığı Yapma Süreleri (Kadın/Erkek)

Kaynak: (World Economic Forum, 2017)

3.2. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

Cinsiyet eşitsizliği endeksi Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından ilk kez 2010 yılında hesaplanmıştır. Cinsiyet eşitsizliği endeksi; üreme sağlığı, kadınların güçlendirilmesi ve ekonomik faaliyetler kriterlerini dikkate alarak kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ölçen bir endekstir (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators, 2018, s. 41).

Cinsiyet eşitsizliği endeks kriterlerine göre dünyadaki cinsiyet eşitsizliğinin nedeni, kadınların düşük gelire sahip olması ve eğitime ulaşım sıkıntısı çekmesidir. İnsani kalkınma sürecindeki en büyük engel ise kadınların ve kız çocuklarının karşılaştıkları eşitsizliklerdir (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators, 2018, s. 5).

Tablo 2’de yer verilen cinsiyet eşitsizliği endeksi “sıfır” ile “bir” aralığında değer alır. Endeks değeri sıfıra eşitse, kadın ve erkek birbirine eşittir. Endeks değeri bire yaklaştıkça, kadın erkek arasındaki eşitlik kadınların

aleyhine bozulmaktadır. Bire eşit olduğunda ise, kadın erkek arasında tam eşitsizlik vardır (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators, 2018, s. 7).

Tablo 2. Cinsiyet Eşitsizliği Endeks Bileşenleri

Alt Endeksler	Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi	
	Kadın Cinsiyet Endeksi	Erkek Cinsiyet Endeksi
1. Güçlendirme	a. Parlamentodaki kadın yüzdesi	a. Parlamentodaki erkek yüzdesi
	b. En az lise mezunu yüzdesi (+25)	b. En az lise mezunu yüzdesi (+25)
2. Ekonomik Faaliyetler	c. İşgücü piyasasına katılım yüzdesi	c. İşgücü piyasasına katılım yüzdesi
3. Üreme Sağlığı	d. Anne ölüm oranı (her 100.000 canlı doğumda)	
	e. Genç doğum oranı (15-19 yaş aralığı, her 1.000 kadın başına)	

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators, 2018).

3.3. Cinsiyet Gelişme Endeksi

Cinsiyet gelişme endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından ilk kez 2014 yılında hesaplanmıştır. Cinsiyet gelişme endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1990 yılından itibaren hesaplanan “İnsani Gelişme Endeksi”nden türetilmiş bir endekstir. İnsani gelişme endeksinde yer alan uzun ve sağlıklı yaşam, eğitim ve ekonomik kaynaklar kriterleri kadın ve erkek için hesaplanarak elde edilir.

Tablo 3. Cinsiyet Gelişme Endeksi Değişkenleri

Alt Endeksler	Cinsiyet Gelişme Endeksi	
	İnsani Gelişme Endeksi (Kadın)	İnsani Gelişme Endeksi (Erkek)
1. Uzun ve Sağlıklı Yaşam	a. Doğumda beklenen yaşam süresi	a. Doğumda beklenen yaşam süresi
	b. Beklenen okullaşma yılı	b. Beklenen okullaşma yılı
2. Eğitim	c. Ortalama okullaşma yılı	c. Ortalama okullaşma yılı
	d. Kişi başına düşen tahmini gelir (\$)	d. Kişi başına düşen tahmini gelir (\$)

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators, 2018).

Cinsiyet gelişme endeksi, oransal bir hesaplamadır. İnsani gelişme endeksi (kadın)/insani gelişme endeksinin (erkek) oranlanması ile hesaplanır. Bu sebeple, insani gelişme endeksi (kadın) değeri yükseldikçe, cinsiyet gelişme endeksi değeri yükselmektedir. İnsani gelişme endeksi değeri (erkek) yükseldikçe, cinsiyet gelişme endeksi değeri düşmektedir. Başka ifadeyle cinsiyet gelişme endeksi, insani gelişme endeksi (kadın) ile pozitif, insani gelişme endeksi (erkek) ile negatif ilişkilidir. Endeks, “sıfır” ile “bir” arasında değer almaktadır. Endeks değeri bire eşitse, kadın ve erkek insani kalkınma endekslerinin birbirine eşit olduğu anlamına gelir. Endeks değeri düştükçe, kadın ve erkek insani kalkınma endeksi değerleri birbirinden uzaklaşır.

4. TÜRKİYE VE AB-9 ÜLKELERİNİN PERFORMANSI

Küresel cinsiyet açıklığı endeksi, cinsiyet eşitsizliği endeksi ve cinsiyet gelişme endeksi kadınların gelişme düzeyleri hakkında bilgi veren önemli göstergelerdir. Bu endeksler sayesinde kadın ve erkek arasında fırsat eşitsizliklerini öğrenme ve analiz etme imkânı kazanılır. Bu nedenle, endeksler üzerinden Türkiye ve AB-9 ülkeleri analiz edilecektir.

4.1. Küresel Cinsiyet Açıklığı Endeksi

Dünya ekonomi forumunun yayınladığı “Küresel Cinsiyet Açıklığı 2020” raporunda endeks 153 ülke için hesaplanmıştır. Küresel cinsiyet açıklığını gösteren Tablo 4 incelendiğinde; Hollanda ve İngiltere dışındaki ülkelerde cinsiyet açıklığının azaldığı görülmektedir. Örneklem içinde en iyi değere sahip olan ülke İrlanda (0,798) olmuştur. Danimarka, Fransa ve Almanya'nın birbirine yakın değerler aldığı gözlemlenmektedir. İtalya, negatif anlamda ayrılmıştır. Türkiye'nin endeks değeri, grup içindeki en düşük değerdir.

Bu endeks üzerinden ülkeler sıralandığında İrlanda ve Almanya dünyada cinsiyet açıklığının en az olduğu ilk 10 ülke arasındadır. Birbirlerine yakın değerler alan Danimarka ve Fransa dünya sıralaması içerisinde cinsiyet

açığının en az olduğu ilk 20 ülke arasında yer almıştır. İtalya dünya sıralamasında 76, Türkiye ise 130.sıradadır. Küresel cinsiyet açıklığı endeksinin 153 ülke için hesaplandığı göz önüne alındığında, Türkiye’de cinsiyetler arası farklılığın oldukça yüksek olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 4. Küresel Cinsiyet Açıklığı Endeksi (2018)

Ülkeler	Endeks Sıralaması	Endeks Değişim	Sıralamasındaki Endeks Değeri	Endeks Değerindeki Değişim (2018)
Belçika	27	+5	0,750	0,012
Danimarka	14	-1	0,782	0,004
Fransa	15	-3	0,781	0,002
Almanya	10	+4	0,787	0,011
İrlanda	7	+2	0,798	0,002
İtalya	76	-6	0,707	0,001
Lüksemburg	50	10	0,725	0,013
Hollanda	38	-11	0,736	-0,010
İngiltere	21	-6	0,767	-0,007
Türkiye	130	değişmedi	0,635	0,007

Kaynak: (World Economic Forum, 2020).

Ekonomik katılım ve fırsatlar alt endeksinin gösteren Tablo 5 incelendiğinde; mesleki ve teknik eleman dışındaki değişkenlerde erkeklerin daha fazla fırsata sahip olduğu görülmektedir.

Kadınların işgücüne katılım oranı değişkenine göre, katılım oranı erkeklere kıyasla daha azdır. Kadın işgücüne katılım oranının en yüksek olduğu ülke 0,935 ile Danimarka olmuştur. İtalya (0,744) hariç diğer AB ülkeleri ise 0,80’in üzerinde değer almıştır. Türkiye’de ise bu değer 0,44’tür.

Benzer işlerde ücret eşitliği değişkeni için en yüksek değere 0,725 ile Lüksemburg sahiptir. Danimarka ve İrlanda sırasıyla 0,693 ve 0,686 değeri ile AB içinde ücret eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülkelerdir. Türkiye’de bu değer 0,581’dir.

Kanun yapıcılar, üst düzey memurlar ve yöneticiler oranının en yüksek olduğu ülke 0,569 ile İngiltere olmuştur. Lüksemburg 0,325 değeri ile AB ülkelerinden negatif ayrılmıştır. Bu değer Türkiye’de daha düşük düzeydedir (0,174).

Kadınların erkeklerden daha fazla olduğu tek değişken olan meslek ve teknik ve eleman oranı incelendiğinde Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya ve İrlanda’da kadın çalışanların sayısı erkeklerle eşittir. Diğer Avrupa ülkelerde de eşitlik görece daha iyidir. Türkiye yine negatif ayrılmıştır. Eşitsizlik, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla yüksektir.

Tablo 5. Ekonomik Katılım ve Fırsatlar Endeks Değerleri

Ülkeler	İşgücüne Katılım Oranı Endeksi	Benzer Ücret Endeksi	İşlerde Eşitliği	Kazanılan Tahmini Gelir Endeksi	Kanun Düzey Yöneticiler Endeksi	Yapıcılar, Memurlar ve Üst Elemanlar Endeksi	Mesleki ve Teknik Elemanlar Endeksi
Belçika	0,871	0,638		0,657	0,513		1,00
Danimarka	0,935	0,693		0,721	0,364		1,00
Fransa	0,891	0,528		0,679	0,526		1,00
Almanya	0,898	0,671		0,695	0,416		1,00
İrlanda	0,845	0,686		0,659	0,563		1,00
İtalya	0,744	0,529		0,564	0,370		0,855
Lüksemburg	0,895	0,725		0,697	0,325		0,953
Hollanda	0,895	0,673		0,659	0,345		0,975
İngiltere	0,886	0,642		0,562	0,569		0,990
Türkiye	0,480	0,581		0,429	0,174		0,670

Kaynak: (World Economic Forum, 2020).

Eğitimsel kazanım kriterlerini gösteren Tablo 6 incelendiğinde, kadın erkek arasında büyük farklılıklar görülmemektedir. İtalya dışındaki Avrupa ülkelerinde okuma yazma bilen ve ilköğretime kayıtlı kadın sayısı erkek sayısına eşittir. Türkiye’de okuma yazma bilen ve ilköğretime kayıtlı oranları sırasıyla 0,94 ve 0,99’dur.

Tablo 6. Eğitimsel Kazanım Endeks Değerleri

Ülkeler	Okuma yazma oranı	İlköğretime kayıt oranı	Ortaöğretime kayıt oranı	Yükseköğretime kayıt oranı
Belçika	1,00	1,00	1,00	1,00
Danimarka	1,00	1,00	1,00	1,00
Fransa	1,00	1,00	1,00	1,00
Almanya	1,00	1,00	0,878	1,00
İrlanda	1,00	0,996	1,00	1,00
İtalya	0,996	0,994	1,00	1,00
Lüksemburg	1,00	1,00	1,00	1,00
Hollanda	1,00	1,00	1,00	1,00
İngiltere	1,00	0,997	1,00	1,00
Türkiye	0,946	0,984	0,974	0,872

Kaynak: (Wolrd Economic Forum, 2020).

Tablo 7’de yer alan sağlık ve yaşam süresi kriterleri incelendiğinde kadınların yaşam beklentisi erkeklerden daha yüksektir. Çünkü endeks değeri her ülkede 1’in üzerindedir.

Tablo 7. Sağlık ve Yaşam Süresi Endeks Değerleri

Ülkeler	Doğumda Cinsiyet Oranı	Sağlıklı Yaşam Beklentisi
Belçika	0,944	1,040
Danimarka	0,944	1,033
Fransa	0,944	1,043
Almanya	0,944	1,040
İrlanda	0,943	1,030
İtalya	0,941	1,032
Lüksemburg	0,944	1,037
Hollanda	0,944	1,021
İngiltere	0,944	1,028
Türkiye	0,944	1,050

Kaynak: (Wolrd Economic Forum, 2020).

Siyasi güç kriterlerini gösteren Tablo 8 incelendiğinde, kadınların siyasi gücü zayıftır. Kadın parlamenter sayısının erkeklere oranla en yüksek olduğu ülke 0,64 ile Fransa’dır. Kadın parlamenterin en az olduğu ülke ise 0,17 ile Türkiye’dir. Kadın bakan oranının en yüksek olduğu ülke 1,13 ile Fransa’dır. Yani Fransa’da görevli kadın bakan sayısı erkek bakan sayısından daha fazladır. Fransa dışındaki diğer Avrupa ülkelerindeyse kadın bakan sayısı erkek bakan sayısından düşüktür ve çok farklılık arz etmektedir. Örneğin, İngiltere’de bu değer 0,75 iken; Lüksemburg’ta 0,25’tir. Türkiye’de bu oran 0,04’dür. Kadınların devlet başkanlığı süreleri incelendiğinde; son 50 yıl içinde kadınların devlet başkanlık görevinde bulunmadığı ülkeler görülmektedir. Örneğin; Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda da kadınlar devlet başkanlığı yapmamıştır. Türkiye’de ise görülmektedir (Tansu Çiller hükümeti, 1993-1996 dönemi). Kadınların devlet başkanlık sürelerinin en uzun olduğu ülkeler ise İngiltere ve Almanya’dır.

Tablo 8. Siyasi Güç Endeks Değerleri

	Milletvekili	Bakanlık	Devlet Başkanlığı (Son 50 yıl için, Kadın/Erkek)
Belçika	0,744	0,333	0,00
Danimarka	0,642	0,751	0,081
Fransa	0,658	1,00	0,018
Almanya	0,447	0,667	0,393
İrlanda	0,285	0,364	0,712
İtalya	0,555	0,385	0,00
Lüksemburg	0,333	0,416	0,00
Hollanda	0,456	0,546	0,00
İngiltere	0,471	0,277	0,410
Türkiye	0,211	0,134	0,057

Kaynak: (World Economic Forum, 2020).

4. 2. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

İnsani gelişme raporu içerisinde yer alan cinsiyet eşitsizliği endeksi 2019 yılında 189 ülke için hesaplanmıştır. Cinsiyet eşitsizliği endeks değerlerini gösteren Tablo 9 incelendiğinde; Danimarka, Hollanda, Belçika ve Fransa kadın erkek arasındaki eşitsizliğin en az olduğu on ekonomi arasında yer almaktadır. İngiltere dışındaki Avrupa ülkelerinde de eşitsizlik değeri 0,1'in altındadır. Türkiye ise 0,305 endeks değeriyle 66.sıradadır.

Tablo 9. Cinsiyet Eşitsizliği Endeks Değeri (2018)

Ülkeler	Endeks Sıralaması	Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
Belçika	6	0,045
Danimarka	2	0,040
Fransa	8	0,051
Almanya	19	0,084
İrlanda	22	0,093
İtalya	12	0,069
Lüksemburg	16	0,078
Hollanda	4	0,041
İngiltere	27	0,119
Türkiye	66	0,305

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019).

Üreme sağlığı endeks değerlerini gösteren Tablo 10 incelendiğinde, her yüz bin canlı doğumda anne ölüm sayısı Lüksemburg hariç 10'nun altındadır. Türkiye'de ise her yüz bin canlı doğumda 16 anne ölümü yaşanmaktadır. Genç doğum oranı incelendiğinde, İngiltere (13,4) dışındaki Avrupa ülkelerinde tek haneli rakamlar vardır. Genç doğum oranının en yüksek olduğu ülke 26,6 sayısı ile Türkiye'dir.

Tablo 10. Üreme Sağlığı Kriteri (2018)

	Üreme Sağlığı	
	Anne Ölüm Oranı (Her 100.000 canlı doğumda)	Genç Doğum Oranı (15-19 yaş aralığı, her 1.000 doğumda)
Belçika	7	4,7
Danimarka	6	4,1
Fransa	8	4,7
Almanya	6	8,1
İrlanda	8	7,5
İtalya	4	5,2
Lüksemburg	10	4,7
Hollanda	7	3,8
İngiltere	9	13,4
Türkiye	16	26,6

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019).

Tablo 11 kadınların güçlendirilmesine ait değişkenleri göstermektedir. Parlamentoda kadın temsiliyetinin genel anlamda çok yüksek olmadığı görülmektedir. Türkiye’de parlamenter kadın, diğer ülkelerden daha azdır. Parlamentodaki kadın yüzdesi %17,4’tür.

En az lise düzeyinde eğitim alan kadın ve erkek yüzdesi incelendiğinde hem kadın hem erkek için mezun yüzdesinin tam olduğu tek ülke Lüksemburg’dur. İrlanda dışında da lise mezunu kadın yüzdesi, erkek yüzdesinden daha düşüktür. Kadın erkek arasında farkın en az olduğu ülke Almanya’dır. En fazla olduğu ülke ise Türkiye’dir. Ayrıca eğitim seviyesi en düşük olan ülke de yine Türkiye’dir.

Tablo 11. Kadınların Güçlendirilmesi Kriteri (2018)

Ülkeler	Kadınların Güçlendirilmesi		
	Parlamentodaki Kadın Yüzdesi	En Az Lise Mezunu Yüzdesi (25 yaş ve üzeri)	
		Kadın	Erkek
Belçika	41,4	82,6	87,1
Danimarka	37,4	89,2	89,4
Fransa	35,7	81,0	86,3
Almanya	31,5	96,0	96,6
İrlanda	24,3	90,2	86,3
İtalya	35,6	75,6	83,0
Lüksemburg	20,0	100	100
Hollanda	35,6	86,6	90,1
İngiltere	28,9	82,9	85,7
Türkiye	17,4	44,3	66,0

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019).

Tablo 12 ekonomik faaliyetlere ait verileri göstermektedir. Her ülkede kadınların işgücüne katılım yüzdesi erkeklerden daha azdır. Kadın erkek arasındaki bu farklılığın en az olduğu ülke Danimarka iken, en çok olduğu ülke Türkiye'dir.

Tablo 12. Ekonomik Faaliyetler Kriteri (2018)

Ülkeler	Ekonomik Faaliyetler	
	İşgücü Piyasasına Katılım Yüzdesi (15 yaş ve üzeri)	
	Kadın	Erkek
Belçika	47,9	58,9
Danimarka	58,1	65,9
Fransa	50,3	60,0
Almanya	55,3	66,2
İrlanda	55,1	68,1
İtalya	40,0	58,4
Lüksemburg	53,5	62,7
Hollanda	58,0	68,9
İngiltere	57,1	67,8
Türkiye	33,5	72,6

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019).

4. 3. Cinsiyet Gelişme Endeksi

Tablo 13'te yer alan cinsiyet gelişme endeksi 189 ülke için hesaplanmıştır. Endeks değerinin en yüksek olduğu ülke Fransa (0,984)'dir. Fransa'yı 0,980 ile Danimarka; 0,975 ile İrlanda takip eder. Endeks değerinin en düşük olduğu ülke Türkiye'dir.

Tablo 13. Cinsiyet Gelişme Endeksi ve Alt Bileşenleri (2018)

Ülkeler	Cinsiyet Gelişme Endeksi	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi		Beklenen Okullaşma Yılı		Ortalama Okullaşma Yılı		Kişi Başına Düşen Tahmini Gelir	
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Belçika	0,972	83,8	79,1	20,6	18,8	11,6	11,9	34.928	52.927
Danimarka	0,980	82,8	78,8	19,8	18,4	12,7	12,4	41.026	56.732
Fransa	0,984	85,4	79,6	15,8	15,2	11,2	11,6	33.002	48.510
Almanya	0,968	83,6	78,8	17,0	17,2	13,7	14,6	38.470	55.649
İrlanda	0,975	83,7	80,4	18,9	18,7	12,7	12,3	44.921	66.583
İtalya	0,967	85,4	81,1	16,6	15,9	10,0	10,5	26.471	46.360
Lüksemburg	0,970	84,2	80,0	14,3	14,1	11,8	12,6	53.006	77.851
Hollanda	0,967	83,8	80,4	18,3	17,8	11,9	12,5	40.573	59.539
İngiltere	0,967	83,0	79,5	18,0	17,1	12,9	13,0	28.526	50.771
Türkiye	0,924	80,3	74,4	15,9	16,9	6,9	8,4	15.921	34.137

Kaynak: (United Nations Development Programme, Human Development Indices and Indicators: Statistical Update, 2019).

Doğumda beklenen yaşam süresi kadınlarda daha yüksektir. Kadınlarda yaşam beklentisinin en yüksek olduğu ülke 85,4 yaş ile Fransa ve İtalya'dır. Kadınlarda yaşam beklentisinin en az olduğu ülke 80,3 ile Türkiye'dir.

Beklenen okullaşma ve ortalama okullaşma değişkenleri incelendiğinde, gerçekleşen eğitim yılının beklentileri yansıtmadığı açıkça görülmektedir. Gerçekleşen okullaşma, beklenen okullaşma yılının oldukça altında kalmaktadır. Beklenti ile gerçekleşme arasındaki farklılığın kadınlar için en yüksek olduğu ülke Belçika, erkekler içinse Türkiye'dir. Ayrıca Danimarka ve İrlanda dışında, kadınların okullaşma yılı erkeklerin okullaşma yılından daha azdır.

Ülkenin refah düzeyini gösteren kişi başına düşen gelir incelendiğinde, kadınların gelirleri erkeklere kıyasla daha düşüktür. Kadın erkek arasında gelir farklılığının en yüksek olduğu ülkeler İrlanda, Lüksemburg ve İngiltere'dir. Diğer ülkelerde de gelir farklılığı oldukça yüksektir. Türkiye grup içerisinde hem kadın hem de erkekler için en düşük gelire sahip ülkedir. Kadınların geliri 15.921 \$ iken, erkeklerin geliri 34.137 \$'dır.

5. AMPİRİK UYGULAMA

Bölüm 4'te, ekonomilerde kadın ve erkek arasında fırsat eşitsizlikleri karşılaştırmalı analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Kadınların gelişme düzeyleri, erkeklere göre halen istenilen düzeyde değildir. Yani cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir. Ancak, elde edilen sonuçların istatistiksel olarak da anlamlılığının araştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, küresel cinsiyet açıklık endeksi istatistiksel olarak incelenmiştir. Küresel cinsiyet açıklık endeksi değerleri parametrik varsayımları sağladığı için, küresel cinsiyet açıklığı endeksi değerlerine t testi yapılmıştır.

Tablo 14. Küresel Cinsiyet Açıklık Endeksi Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Açıklık Endeksi	,159	10	,200*	,879	10	,128

*. Doğru anlamlılığın alt sınırıdır.
a. Lilliefors Significance Correction

Tablo 14, küresel cinsiyet açıklık endeksi için yapılan normallik testinin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, sıfır hipotezi kabul edilir. Tüm anlamlılık düzeylerinde seri normal dağılım göstermektedir.

$$H_0: \mu - \bar{x} = 0$$

$$H_1: \mu - \bar{x} \neq 0 (1)$$

Tablo 15. Tek Değişken için t Testi

	Test Value = 1				95% Confidence Interval of the Difference	
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Lower	Upper
Açıklık Endeksi	-16,291	9	,000	-,25320	-,2884	-,2180

T testi için oluşturulan hipotez, 1 numaralı formülde verilmiştir. Buna göre Tablo 15 incelendiğinde, “%95 anlamlılık düzeyinde örneklem ile endeks değeri arasında anlamlı farklılık yoktur” sıfır hipotezi reddedilmektedir. Örneklem ile endeks değeri arasında anlamlı farklılık vardır. Anlamlı bulunan farklılığın etki büyüklüğü ise 5,43'tür. Yani, “farklılık çok büyüktür”, şeklinde yorumlanır.

6. SONUÇ

Çalışmada kadınların kalkınma düzeyini analiz etmek için uluslararası kuruluşların geliştirdiği küresel cinsiyet açıklığı endeksi, cinsiyet eşitsizliği endeksi ve cinsiyet gelişme endeksi hakkında bilgi verilmiştir. AB-9 ve Türkiye örnekleri ele alınarak Türkiye'nin AB ülkeleri içerisindeki konumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda tüm ülkeler düzeyinde kadınlar aleyhinde cinsiyet eşitsizliğinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'nin AB-9 ülkelerinden negatif anlamda ayrıştığı bulgusu elde edilmiştir. Türkiye, tüm endeksler için en zayıf durumdaki ülkedir. Özellikle küresel cinsiyet açıklığı endeksinde en zayıf ülkelerden birisidir.

Elde edilen sonuçlara göre Türkiye, cinsiyet eşitsizliğini gidermek için kadınların gelişmesini sağlayacak politikalarda radikal değişiklikler yapmalıdır. Kadınların gelişmesine yönelik uygulayacağı politikaların ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etki yapacağı böylece refah seviyesini artacağı düşüncesiyle hareket etmesi gerekmektedir. Bu minvalde, özellikle kadınların işgücüne katılımını artıracak, piyasaya giriş engellerini giderecek, eğitim seviyelerini artıracak politikalar üretmelidir. Bunun yanı sıra, kadınların güçlerini arttırabilmeleri için seslerini daha fazla duyurabileceği, kendileriyle ilgili karar alma sürecine dâhil olabileceği tüm karar alma birimlerinde (bürokrasi, siyaset, sivil toplum örgütleri, vb.) görev almaları sağlanmalıdır.

Etik Beyan: Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %100'dür

Çıkar Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Atik, H., & Khan, M. (2016). Performance Assessment of African Countries in Relation to Women's Development. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1-11.
- Atik, H., & Polat, M. A. (2017). Bilgi Topluluklarında ve Türkiye'de Kadın Kalkınması. H. Atik, & M. A. Polat içinde, *Ekonomik Kalkınma ve Kadınların Elde Ettikleri Kazanımlar: Türkiye'deki İstatistiksel Bölge Birimleri Üzerine Bir Analiz* (s. 47-55). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydın, F. F., & Erdem, E. (2014). The Effect of Women's Employment on Competitiveness and Economic Growth: A Comparison of Turkey and the Most Competitive Countries. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 59-71.
- Bilgiç, A. (2020). TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ. S. Demez (Dü.) içinde, *İktisadi ve İdari Bilimler Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler* (s. 138-174).
- Cn2collins. (2013, Mart). *THE WID, WAD, GAD APPROACH ON GENDER DEVELOPMENT*. cn2collins: <https://cn2collins.wordpress.com/2013/03/19/the-wid-wad-gad-approach-on-gender-development/> adresinden alındı
- Duflo, E. (2012). Women Empowerment and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 1051-1079.
- Ercan, M., & Atik, H. (2018). Dünya Ülkelerinde ve Türkiye'de Kadınların Görelî Kalkınması: Ampirik Bir Analiz. E. Eyüboğlu içinde, *İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri* (s. 65-88). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erdem, E., Yücel, A. G., & Köseoğlu, A. (2016). Female Labour Force Participation and Economic Growth: Theoretical and Empirical Evidence. *The Empirical Economics Letters*, 15(10), 986-991.
- Hacıoğlu, M., & Hobikoğlu, E. H. (2012). Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, (s. 123-30). İtalya.
- Kavas, A. (2018). *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. TEPAV.
- Kavas, A. (2019). *Karşılaştırmalarla 81 İlin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Y. Akpınar, K. Taşçı, & V. Sarı içinde, *Şehir ve Şehir Yönetimi* (s. 85-130). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keskin, S. (2018). Türkiye'de eğitim düzeyine göre kadınların iş hayatındaki yeri. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*(17), 1-30.
- Mammen, K., & Paxson, C. (2000). Women's Work and Economic Development. *Journal of Economic Perspectives*, 141-164.
- Rathgeber, E. (1989). Wid, Wad, Gad: Trends in Research and Practice. *International Development Research Centre*, 1-26.
- Sart, G., & Dalyancı, L. (2018). OECD ülkelerinde araştırma geliştirme sektöründe cinsiyet eşitsizliğinin istatistiksel analizi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1-6.
- Şimşek, M. (2010). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Analizi. H. Atik içinde, *2000'li Yıllarda Türkiye Ekonomisi: Yapısal Dönüşümler, Ana Sorunlar ve Çözümüne Dönük Politika Önerileri* (s. 1-19). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- T.C. Aile, Ç. v. (2018). *kadının güçlenmesi eylem planı 2018-2023*. ankar: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Tinker, I., & Zuckerman, E. (2014). Women's Economic Roles and Development Pradigm. B. Currie-Alder, R. Kanbur, D. Malone, & R. Medhora içinde, *International Development: Ideas, Experience, and Prospects*. Oxford Scholarship Online:

TOBB. (2020). *81 İilde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Ankara: TOBB. <https://mobil.tobb.org.tr/HaberResimleri/10301-3.pdf> adresinden alındı

Tutar, F., & Yetişen, H. (2009). Türkiye'de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 116-131.

UN Women. (2021). *UN Women*. UN: <https://www.unwomen.org/en/csw/csw65-2021> adresinden alındı

United Nations Development Programme. (2018). *Human Development Indices and Indicators*. New York: United Nations.

United Nations Development Programme. (2019). *Human Development Indices and Indicators: Statistical Update*. New York: United Nations.

Urul, A. K. (2016). *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. TEPAV.

World Economic Forum. (2020). *The Global Gender Gap Report*. World Economic Forum.

World Economic Forum. (2017). *The Global Gender Gap Report*. Geneva: World Economic Forum.